

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
кандидата економічних наук, доцента
ШКУРАТ Марії Євгенівни
на дисертаційну роботу Маліброди Святослава Богдановича
«Оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Міжнародна міграція сьогодні, як і в попередні тисячоліття історії людства, відіграє помітну роль у його розвитку. Постійно видозмінюючись міграція чинить вплив на політичний, соціальний, культурний та, в першу чергу, економічний стан країни: прибуття мігранта не веде до миттєвої зміни культури, але точно змінює споживання чи стан ринку праці. При цьому, різноманіття міграції та її наслідків і складність в облікуванні роблять міграційні дослідження складними, що, врешті, призводить до того, що сучасна економічна наука не володіє теоріями, моделями, методами чи інструментами для оцінювання впливу міграції на економіку країни загалом, а не за окремими видами.

Тому, обрана автором тема дисертаційної роботи є актуальною та покликана вирішити важливе економічне завдання, а саме оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку. Більше того, обрана тема є особливо актуальною з огляду на сучасний стан міграції в Україні, який склався з початку 90-их років та зазнав різких та негативних змін через повномасштабне вторгнення. Різке та значне скорочення чисельності населення України ставить під загрозу ледь не усі сфери життя країни та її подальший розвиток. Тому розроблення теоретико-прикладного забезпечення оцінювання впливу міжнародної міграції, в тому числі і на економіку України, є важливим елементом в системі заходів щодо подолання цього виклику.

Дисертаційна робота є підготовленою в рамках наукового напрямку кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка», на якій проходив навчання дисертант. Робота є частиною науково-дослідної роботи кафедри на тему «Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку національного господарства та його суб'єктів в умовах дослідження моделі глобалізації» за номером державної реєстрації 0115U006723.

Таким чином, дисертаційна робота Маліброди Святослава Богдановича є виконаною за актуальною темою та відповідає науковим спрямуванням кафедри.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, запропоновані в дисертаційній роботі та представлені до захисту, є належно обґрунтованими. Автором використано сучасні економічні теорії, проведено аналіз численних закордонних та вітчизняних наукових досліджень та застосовано низку наукових методів, зокрема, аналітичний, систематизування, узагальнення, морфологічного аналізу, графічний, кореляційного та регресійного аналізу й моделювання.

У роботі автором чітко сформульовано мету та точно визначено об'єкт і предмет дослідження. Структура дисертаційної роботи є логічною, послідовною та цілісною, що дозволяє комплексно розкрити обрану тематику дослідження.

Основні елементи роботи та практичні напрацювання були апробовані на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема у м. Варшава (Республіка Польща), м. Львів та м. Тернопіль.

Запропоновані рекомендації та сформульовані висновки є слухними та ґрунтуються на ретельно проведеному аналізі сучасних теоретичних напрацювань у сфері міжнародної міграції та значному обсягу опрацьованих статистичних даних.

3. Структура дисертаційної роботи та зміст її основних положень. Обсяг дисертаційної роботи становить 199 сторінок, з яких основний текст роботи складає 173 сторінки. Робота структурно складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (із 210 найменувань) та додатків (4 додатки) і містить 9 таблиць та 29 рисунків.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретичні та прикладні засади дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн» проведено аналіз теорій міжнародної міграції та теорій розвитку, уточнено перелік видів міжнародної міграції та класифікаційних ознак, наведено теоретичне обґрунтування впливу міжнародної міграції на національні економіки, проаналізовано зв'язок економічної інтеграції мігрантів та їх впливу на національні економіки.

У другому розділі «Дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн» наведено особливості міжнародної міграції в умовах глобалізації, проаналізовано сучасний стан міграційних процесів та вплив міжнародної міграції на країни світу, зокрема, на показники людського розвитку, та проведено аналізування впливу міжнародної міграції на економіку України з урахуванням наслідків повномасштабного вторгнення.

У третьому розділі «Розроблення інструментів оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки» автором здійснено моделювання впливу міжнародної міграції на економіку країни походження та приймаючу країну, запропоновано теоретико-прикладні засоби для проведення оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки, розроблено рекомендації стосовно вдосконалення держаної міграційної політики України.

4. Основні наукові результати дисертації. Наукові результати, висновки та рекомендації, представлені в дисертаційній роботі, є результатом власних

розробок автора. Серед основних наукових результатів варто відзначити наступні:

- вперше розроблено моделі впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни та економіку країни походження мігрантів. Запропоновані моделі враховують склад домогосподарства, рівень зайнятості, рівень заробітної плати, споживання, обсяг грошових переказів та ефект мультиплікатора при оцінюванні впливу на країну походження мігрантів (с. 110-117) та споживання, заощадження, державні видатки та доходи, особисті грошові перекази, стан законодавства та можливості мігрантів для оцінювання впливу на економіку приймаючої країни (с. 117-130).

- удосконалено концепцію державної міграційної політики України шляхом розширення міжсекторального принципу співробітництва, зокрема, між державною, громадськими організаціями та приватним сектором, а також діаспорою. Запропоновано заходи для покращення моніторингу міграції, дипломатичного супроводу та сприяння поверненню (с. 133-144). Також удосконалено теоретичні аспекти впливу міграції на економіку шляхом встановлення функціональних зв'язків між можливостями мігрантів та показниками економічного зростання через види економічної взаємодії (с. 124-125);

- набули подальшого розвитку теоретичні аспекти, що характеризують процес міжнародної міграції такі, як класифікація міграції (шляхом розширення кількості видів) (с. 23), перелік можливостей мігрантів (шляхом доповнення переліку) (с. 125-126) та наведено зв'язок видів міграції із міжнародним законодавством(с. 21).

5. Достовірність досліджень, повнота відображення висновків і пропозицій в опублікованих автором дисертації наукових працях. Автором опубліковано 12 наукових праць за темою дисертаційної роботи, з яких: 5 статей

у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в іншому закордонному виданні, 2 статті у закордонних виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus, 4 тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

У випадку співавторства зазначених публікацій автором було використано для дисертаційної роботи лише власні оригінальні напрацювання та ідеї, що є результатом його власної роботи. Автор незалежно сформулював усі результати дисертації, що містять наукову новизну. Усі наукові публікації автора задовольняють критерії щодо публікації основного змісту роботи, у тому числі стосовно кількості, обсягу та якості.

Це надає автору право на публічний захист дисертації.

6. Практичне значення результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження Маліброди С.Б. мають помітне практичне значення, що підтверджується їх впровадженням у навчальний процес, роботу місцевого самоврядування та громадських організацій. Практична цінність проведеного дослідження впливає із актуальності роботи та полягає у розробленні теоретичних та прикладних засад оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку, що є важливим елементом в системі регулювання процесу міграції для України, низки країн Європейського союзу та багатьох країн світу. Уперше запропоновані автором моделі, не зважаючи на комплексність проблеми, яку вони вирішують, є доступними для розуміння та можуть бути застосованими для аналізування відкритих даних, що дозволяє говорити про значний потенціал для їх практичного впровадження.

Таким чином, результати дослідження були використанні для навчання студентів під час викладання дисципліни «Економіка зарубіжних країн» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» (довідка № 67-01-1922 від 20.11.2024 р.).

Також, окремі елементи дисертаційної роботи були впроваджені у роботу органів місцевого самоврядування зокрема в Управлінні стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (довідка №91/2 від 03.12.2024 р.), Пустомитівській міській раді (довідка №03-16/07/2422 від 28.11.2024 р.) та Більшівцівській селищній раді (довідка № 989 від 25.11.2024 р.). Наукові напрацювання були впроваджені і у діяльність Громадської організації «Театр стратегій» (довідка №03/2432 від 29.11.2024 р.).

7. Відсутність порушення академічної доброчесності. У дисертаційній роботі Маліброди Святослава Богдановича не виявлено ознак плагіату чи інших видів порушення академічної доброчесності. У випадку спільних публікацій за темою дисертації в роботі є використані лише ті елементи, що є результатом самостійних напрацювань автора.

Текст роботи містить належним чином оформлені посилання на використані в ході дослідження наукові праці та інші джерела інформації, що задовольняє вимоги законодавства щодо захисту авторських прав.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. До зауважень та дискусійних положень дисертаційної роботи можна віднести:

1. У п. 1.3 (с. 40-56) досліджується взаємозв'язок економічної інтеграції міжнародних мігрантів та їх внесок у розвиток національної економіки. Однак основна увага приділяється інтеграції мігрантів у приймаючих країнах. Тим не менше, питання інтеграції міжнародних мігрантів, що повернулися до країни походження після тривалого перебування закордоном також є актуальним. Адже такі мігранти часто стикаються з труднощами при пошуку роботи, взаємодії з

державними інститутами тощо, внаслідок чого знижується їхня економічна активність, тобто внесок у економіку.

2. В запропонованій моделі впливу міжнародної міграції на економіку країни походження (п. 3.1, с. 103-117) аналізовані ефекти описують зв'язок міжнародних мігрантів із ринком праці в країні походження до та після міграції. При цьому, модель пропонується для аналізування усіх видів міграції, а не виключно трудової. Доцільно посилити обґрунтування особливостей застосування запропонованої моделі для оцінювання впливу міжнародної міграції загалом, а не окремих її видів.

3. Наведений перелік можливостей мігрантів (п. 3.2, с. 125) потребує додаткового обґрунтування. Доцільно конкретизування поняття «можливості мігрантів», навести їх вичерпний перелік, розглянути принципи поділу на види та обґрунтувати процес формування означеного переліку для цілей виконаного дослідження.

4. Застосування запропонованої моделі впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни було виконано на прикладі економіки Німеччини (п.3.2, с. 131-132). Рекомендовано застосувати відповідну модель для оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку України та сформувані відповідні рекомендації, зважаючи на динаміку міграційних процес в Україні впродовж останнього десятиліття.

Варто підкреслити, що наведені дискусійні положення та зауваження не знижують теоретичного та практичного значення отриманих результатів дисертаційного дослідження, а є потенційними шляхами його вдосконалення.

9. Відповідність роботи встановленим вимогам. Дисертаційна робота Маліброди Святослава Богдановича є завершеною науковою працею, що вирішує завдання забезпечення теоретико-прикладного комплексу для проведення оцінювання впливу міжнародної міграції на національній економіки.

Робота виконана на актуальну тему та представлена в логічній, послідовній, добре структурованій формі. Наукові положення, висновки та рекомендації є добре обґрунтованими, у повній мірі представлені у наукових публікаціях та мають практичну значущість, про що свідчать впровадження у роботу місцевого самоврядування, громадської організації та у навчальний процес.

Дисертаційна робота на тему «Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України №261 від 23.03.2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» із змінами та доповненнями, наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами та доповненнями та постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» зі змінами та доповненнями, а сам автор дисертації Маліброда Святослав Богданович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини»).

Офіційний опонент:

доцент кафедри міжнародних
економічних відносин
Донецького національного університету
Імені Василя Стуса,
кандидат економічних наук, доцент

Марія ШКУРАТ

